

Teleki Pál példájának mához szóló üzenetei

„Vissza a jövőbe?” Teleki Pál politikai öröksége és emlékezete az 1942–1944 közötti időszak külpolitikájában címmel tartott előadást Joó András, a Veritas Történetkutató Intézet tudományos főmunkatársa 2016. április 12-én, a Teleki Pál halálának hetvenedik évfordulója alkalmával megrendezett tanácskozáson. A történésznek tett föl kérdéseket a Présház Hírportál.

2016. május 4.

- Tanár Úr, Teleki Pál emlékezete szembenállásokat kelt: zseniális szobra, amelyet Rieger Tibor [M. S. mester-díjas](#) szobrász alkotott, száműzetett a magyarok fővárosából, ma egy Balaton-parti településen fogadja a zarándokmenetet. A tudomány csillapíthatja-e az indulatokat, vagy tudománytól független érdekharcról van szó?

- Igen, a tudomány feltétlenül csillapíthatja az indulatokat, és objektív, feltáró vizsgálódásai révén új felismerésekhez vezet. Az indulatokat persze, ismerve a második világháború későbbi eseményeit, meg lehet érteni, az ellenérzések pedig nem ok nélkül valók. Ami Teleki személyét és politikusi tevékenységét illeti, azzal szemben a megalapozott kritikának mindenkor helye van, figyelembe véve számos kiváló és emberséges intézkedését (lengyel menekültek, köztük sok zsidó származású, befogadását és védelmét), átmeneti külpolitikai eredményeit, valamint tragikus halálának körülményeit, amely őt kétségen felül, hibái ellenére is, erkölcsi magaslatokba emeli. Rieger Tibor, akit egyébként gyermekkoromban volt szerencsém személyesen és jól ismerni, jól megragadta Teleki személyiségét és vívódásait, vagyis helyzetének a tragikumát az alkotásában.

- Az 1942 és 44 közötti külpolitika lényeges érdeme, hogy Hitler csak 1944 tavaszán zúdított katonai özönt Magyarországra, hazánk addig biztonságos terület volt azoknak, akiket Európa-szerte üldöztek, öltek, táborokba hurcoltak. Noha a hála nem politikai kategória, a tények föltárása és ismételt nyilvánosságra hozása kiegyensúlyozottabbá teheti-e a Teleki-imázst?

- Magyarország viszonylagosan biztonságos volt a menekültek és a hazai zsidóság számára. Egészen bizonyos, hogy a magyar politikai vezetők (Horthy és Kállay) nem kívántak a népiertás politikájához segédkezet nyújtani, de sajnos azt is el kell mondani, hogy számos intézkedés született, amely emberi jogaiban és vagyonbiztonságában súlyosan érintette a magyar zsidóságot, ezeknek pedig volt jelentős demoralizáló hatásuk is. 1919 óta a zsidóság, sajnos a bűnbak szerepét játszotta sok tekintetben, s ennek tragikus következményei voltak, ezt pedig viszonylag kevesen ismerték fel idejében. Teleki imázsán bizony nem nagyon javít a második zsidótörvény beterjesztése, amelyet már az egyházak képviselői és a felsőház tagjai, valamint az ebben az időben kis súlyt képező demokratikus ellenzék (például szociáldemokraták, Rassay pártja) részéről is keményen bíráltak.

- Fedezd föl saját kultúrád - hangzik az [európai Balassi-folyamat](#) jelmondata. A tudós, a cserkészvezető, a nemzeti politikus ötvözete kínálhat-e attraktív mintát hazaszerető magyar fiataloknak?

- Teleki mint tudós kiváló és nagyszerű, mint politikus viszont számos tekintetben ellentmondásos. Őszintén szólva, hivatalos példakép rangjára nem emelném őt. Kevés is a vitán felül álló példaképnek alkalmas politikus a XX. században. Ilyen volt ez a század, és ezt, ha nehéz is, el kell fogadnunk, nem torzítva a nemzeti önismeretet. Így vitán felül álló idol aligha lehet Teleki a XXI. században, amikor az emberi jogok és a demokrácia tekintetében - szerintem igen helyesen - nagyon szigorú kritériumokat érvényesítünk. Emlékének tapintatos ápolását azonban helyén valónak ítélem, hiszen kevesen jutottak el a végső erkölcsi példaadásnak arra a fokára a háború idején, amelyre ő eljutott végül, és ez fontosnak látszik történelmi tudatunk formálása szempontjából is. Rieger Tibor műalkotása az említett tapintat követelményeinek egyébként alapvetően megfelel, a művész igyekezett a személyiség ellentmondásait és tragikumát is egyszerre érzékeltetni. Idővel kialakul majd remélhetőleg egy konszenzuális felfogás is Telekivel kapcsolatban, amely sine ira et studio helyezi el őt történelmünkben. Eddig ez nem történt meg. Inkább harcos nézetek csaptak össze. Higgadt, tárgyilagos, de egyúttal könyörtelenül őszinte, tudományos igényű viták vezetnek csak tovább, e téren pedig van még mit tanulnunk, függetlenül világnézeti vagy egyéb politikai beállítottságtól. A jövő cserkészeinek pedig a lehető legteljesebb képet kell kapniuk Teleki koráról is, megismerve minden álláspontot, mert, ahogyan azt a Szentírás is mondja: az igazság tesz minket szabadabbá. Erre pedig egyoldalú látásmód nem segít minket. Aki valláserkölcsei alapokon áll, annak más útja nincs és nem is lehet, ahogy a múlt sebei sem gyógyulnak be őszinte szembenézés, adott esetben megbánás hiányában. 1938 és 1945 között számos olyan döntés született, amin semmiképp sem lehetséges egy vállrándítással túllépni. Helyes sorrend kellene, előbb a viták, a kölcsönös tisztelet mellett lefolytatott érvelés - mert a nemzeti emlékezeti minimum is hiányzik, az egyéb nemzeti minimumok mellett -, és csak ezek után következhetne logikusan az emlékezés módozatainak és helyszíneinek a kiválasztása. Meggyőződésem, hogy ez így helyes, nem pedig fordítva, továbbá ilyen dolgokat nem szabadna a napi politikának sem alárendelni. Ez téves gondolkodás.